

справедливість, гуманність, скромність, виявилися не тільки не за-
требуваними, але й стали перешкодою на шляху одержання матері-
альних статків. Саме це сприяло формуванню колосального потен-
ціалу користі як жадоби до наживи, що згодом обумовило якісні та
кількісні показники корисливої злочинності. Несправедлива майно-
ва нерівність, значне розшарування населення створює передумови
для вчинення корисливих злочинів.

Але користь у всіляких модифікаціях не лише мотив злочинної по-
ведінки, але й динамічний соціально-психологічний феномен, власти-
вий будь-якому людському товариству. Не можна викорінювати користь
як мотив людської діяльності. Проте необхідно приділяти значну увагу
створенню умов для формування відповідних систем духовних ціннос-
тей, визначення місця корисливих мотивів в ієрархії пріоритетів людсь-
кої діяльності для попередження зростання рівня корисливої злочин-
ності, успішної боротьби зі злочинами корисливої спрямованості.

Зважаючи на достатньо високий освітній рівень та інтелектуаль-
ний розвиток жінок, які є службовими особами, широкий комплекс
заходів загальносоціального характеру, спрямованих на економіч-
ний, соціальний, культурний розвиток суспільства, мають вплину-
ти на формування правосвідомості жінок. Крім того, удосконалення
нормативно-правової бази, підвищення ефективності діяльності пра-
воохоронних органів, усунення недоліків системи господарських
відносин неодмінно сприятиме зменшенню рівня службових злочинів
у сфері господарської діяльності, вчинених жінками.

І. О. Христич,
доцент кафедри кримінології і кримінально-
виконавчого права Національної юридичної академії
України імені Ярослава Мудрого, старший науковий
співробітник сектора вивчення причин злочинності Інституту
вивчення проблем злочинності АПРн України
(*м. Харків*)

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Існування проблеми цілісності статистичного обліку не викликає
сумніву ні у практичних працівників, ні у науковців. Її наукова зна-
чимість і практична цінність для інформаційно-аналітичного забезпе-
чення вирішення кримінологічних завдань запобігання злочинам оче-

видна. Цій проблемі постійно приділялась значна увага у роботах відомих статистиків і кримінологів (А. А. Герцензона, С. С. Остроумова, С. М. Панченка, А. С. Шляпочнікова, Г. І. Забрянського, В. В. Лунєєва та ін.). Але свого однозначного вирішення вона так і не знайшла.

Не вдаючись до наукової дискусії з приводу питання достовірності даних кримінально-правової статистики, щодо якого в кримінологічній літературі висловлені різні, інколи прямо протилежні, думки, лише зазначимо, що проблеми цілісності тісно пов'язані із достовірністю статистичних даних. Чим ціліснішою буде кримінально-правова статистика, тим достовірнішим буде і її інформаційний потенціал.

Забезпечення статистичної цілісності кримінально-правової статистики в цілому і статистичного обліку злочинів у сфері службової і господарської діяльності, зокрема, на мою думку, полягає у вирішенні двох груп питань: 1) уніфікації понятійного апарату і визначенні критеріїв віднесення злочинів до категорії «економічної спрямованості» у відповідних інструкціях і документах первинного обліку; 2) визначення методологічних і організаційних принципів діяльності органів кримінально-правової статистики.

Що стосується першого питання, то на даний час діє кілька інструкцій, що визначають правила заповнення первинних документів у кримінальному правосудді, зокрема Інструкція про єдиний облік злочинів, Інструкція про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, які їх вчинили, руху кримінальних справ (затверджені спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації України, Міністерства юстиції України від 26.03.2002 № 20/84/293/126/18/5) та Інструкція щодо заповнення статистичної картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу (затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 18.03.2004 № 32/04).

Але слід зазначити, що в чинних інструкціях взагалі відсутні поняття та критерії віднесення злочинів до тих чи інших пріоритетних сфер економіки. Наприклад, до банківської діяльності віднесені збут підроблених грошей, виявлений безпосередньо в банківських установах; злочини, предметом яких є майно у банківській заставі або яке перейшло у власність банку по боргових зобов'язаннях.

Звітність органів МВС України включає злочини, передбачені розділами VII (статті 199 – 235) і XVII (статті 364 – 370) Особливої частини КК, до підрозділу «Злочини економічної спрямованості». До них відносяться злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод, злочини проти власності, злочини у сфері господарської діяльності, злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж

і злочини у сфері службової діяльності. Окремо виділяються також пріоритетні напрямки: у сфері приватизації (виокремлюються у тому числі з земельними відносинами); у сфері зовнішньоекономічної діяльності; у сфері банківської діяльності (з них: безпосередньо в банках); на об'єктах паливно-енергетичного комплексу; на об'єктах агропромислового комплексу; в бюджетній сфері; у сфері високих технологій; у сфері інтелектуальної власності.

Відсутність чіткого визначення цих понять призвела до того, що відносно суб'єктів, стосовно яких були розглянуті кримінальні справи в суді, такі показники повністю відсутні в документах первинного обліку. Така невизначеність у формулюванні породжує у подальшому неможливість більш детального аналізу цих злочинів. Дійсно, якщо ми не порозумілися з визначенням поняття, то не можна його і проаналізувати за допомогою тих показників, які містять статистичні звіти. Більше того, в Інструкції щодо заповнення статистичної картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу, запроваджено таке правило, згідно з яким, якщо особа засуджена одночасно за декількома статтями КК, то вона обліковується у статистичному звіті за статтею з найбільш тяжкою санкцією кодексу. Це призводить до того, що значна частина статей обвинувачення за сукупністю вчинених злочинів взагалі не знаходить свого відображення у статистичних звітах судових органів. Це стосується, наприклад, таких злочинів, як порушення антимонопольного законодавства; порушення правил здачі дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, провокація хабара, фіктивне банкрутство, змова про зміну чи фіксування цін або примушування до їх змін чи фіксування та ін.

За наявності таких даних дуже складно реально оцінити стан злочинності у сфері господарської та службової діяльності.

Інакше кажучи, статистична безграмотність і відсутність чіткого понятійного апарату призводить до того, що можна використовувати статистичні дані для маніпулювання як в бік штучного підвищення кількісних показників роботи оперативних органів, так і навпаки - в бік їх зменшення. Усунення цих недоліків можливе лише завдяки уніфікації понятійного апарату, який використовується у кримінально-правовій статистиці.

Що ж стосується другого питання, то тут існують труднощі, які обумовлюються особливою позицією деяких міністерств і відомств щодо вирішення питання про запровадження міжвідомчої організації кримінально-правової статистики. В історичному плані в Україні вона складалася як відомча кримінально-правова статистика. Таке її функціонування можливо було і виправданим в умовах адміністративно-командної системи і відстоювання відомчих інтересів. Але у сучасних умовах вона не відповідає потребам вирішення завдань,

які поставлені у Концепції побудови національної статистики України, затвердженої Кабінетом Міністрів України від 4 травня 1993 р. № 326, згідно з якою, під час переходу до ринкової економіки необхідне створення нової та удосконалення діючої статистичної методології, застосування стандартів, розроблених міжнародними статистичними організаціями.

Тому вважаємо, що нарізла потреба в розробці єдиної уніфікованої системи статистичного обліку у сфері правопорушень, обов'язкової для застосування відповідними органами, яка б містила необхідні відомості від моменту виявлення злочину до моменту відбуття покарання особою, яка засуджена за вчинення злочину. З цією метою необхідно створити та запровадити в країні єдину інформаційно-аналітичну систему (ІАС), що забезпечить централізований збір інформації, прямий доступ користувачів – фахівців до баз даних, формування довільних запитів при підготовці звітів та інформаційно-аналітичних довідок, проведенні науково-дослідницьких робіт.

Запровадження міжвідомчої статистики дозволить проводити централізований збір інформації, аналітично прослідкувати усі стадії кримінального правосуддя, інформаційні потоки і зв'язки усередині системи статистичної звітності правоохоронних і судових органів, використовувати додаткові джерела інформації про стан злочинності у сфері службової та господарської діяльності за рахунок проведення статистичних опитувань і використання показників інших галузей соціальної статистики.

В. В. Пивоваров,
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри кримінології і кримінально-
виконавчого права Національної юридичної
академії імені Ярослава Мудрого
(*м. Харків*)

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛУЖБОВИХ ЗЛОВЖИВАНЬ ПРИ ФІКТИВНОМУ БАНКРУТСТВІ І ДОВЕДЕННІ ДО БАНКРУТСТВА

Інститут банкрутства є важливою складовою частиною механізму регулювання сучасних ринкових відносин. Його сутність полягає передусім у задоволенні вимог кредиторів за рахунок майна боржника і публічно-правовому врегулюванні питань припинення юридичної особи-банкрута.